

Koronaviruspandemia ja sosiaalityö – Globaalit haasteet ja ratkaisut (PANDA)

VN25259/2020

Loppuraportti 2023

Sisällysluettelo

1. TUTKIMUSHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	1
1.1 YLEISTÄ.....	1
1.2 HANKKEEN TUTKIMUSTEHTÄVÄT	1
1.3 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	2
1.4 ARVIO TUTKIMUSHANKKEEN TOTEUTUMISESTA	3
2. HANKKEEN TUOTOKSET	4
2.1 JULKAISTUT JA JULKAISTUKSI HYVÄKSYTYT ARTIKKELIT	4
2.1.1 Sosiaalityöntekijöiden kevään 2020 koronakokemukset SWOT-analyysin valossa	4
2.1.2 Sosiaalityöntekijöiden positoiden muutokset ja ammatillisen pääoman mobilisointi pandemioolosuhteissa	5
2.1.3 Digivälitteisesti toteutettu sosiaalityö ensimmäisessä aallossa	6
2.1.4 Sosiaalityön työyhteisödynamiikan muutokset keväällä 2020	7
2.1.5 Sosiaalityöntekijöiden asemoituminen pandemia-aikana	8
2.1.6 Sosiaalityön digiloikat Suomessa ja Sloveniassa	9
2.1.7 Sosiaalityö ja sosiaalinen kiihtyvyys pandemia-aikana	10
2.2 TOIMITETUT TEOKSET JA LAAJEMMAT TUTKIMUSRAPORTIT	11
2.2.1 COVID-19 ja sosiaalityö: Kansainvälinen 17 maan vertaileva raportti vuoden 2020 heinäkuulta	11
2.2.2 Ammattilaisten näkemykset sosiaalialan työn muutoksesta pandemia-aikana	11
2.2.3 Kansainvälinen toimitettu tieteellinen teos sosiaalityöstä globaaleissa pandemia kehitysissä	14
2.2.4 Sosiaalityön vuosikirja 2023	15
2.3 TUTKIMUSKATSAUKSET	16
2.4 ARVIOITAVANA OLEVAT KÄSIKIRJOITUKSET	16
2.4.1 Kotikoulun organisoiminen sosiaalityön asiakasperheissä pandemia-aikana	16
2.4.2 Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi pandemia-aikana	17
2.4.3 Sosiaalityön rytminmuutokset pandemia-aikana	18
2.4.4 Suhdeperustainen sosiaalityö	18
2.4.5 Kokemuksia pandemian merkityksestä huumeiden ongelmakäytön haavoittamassa elämäntilanteessa	19
2.5 TEKEILLÄ OLEVAT KÄSIKIRJOITUKSET	20
2.5.1 Kuntoutumisen sommitelmat	20
2.5.2 Liminaaltila	20
2.5.4 Helsingin Sanomien pandemia-aikainen pääkirjoitusuutisointi sosiaalityöstä	20
2.5.5 Kuormittavuus	21
2.5.6 Digitaalinen muutos sosiaalityön organisaatioissa koronaviruspandemian aikana	21
2.5.7 Positiiviset muutokset ja toimivat käytännöt pandemian ensimmäiseltä vuodelta	21
2.6 HANKKEEN AINEISTOISTA VALMISTEILLA OLEVAT PRO GRADU -TUTKIELMAT	22
2.7 MUU	22
2.7.1. Ammatilliset lehtiartikkelit	22
2.7.2. Julkiset esiintymiset ja puheenvuorot	22
2.7.3 Hankkeen kansainvälinen loppuseminaari	23
2.7.4 Media	23

1. Tutkimushankkeen tarkoitus ja tavoitteet

1.1 Yleistä

Vuoden 2020 alussa koronaviruspandemia levisi Kiinasta ympäri maailmaa, yllättäen läntiset kansallisvaltiot. Pandemian vaikutukset talouteen, politiikkaan ja ihmisten jokapäiväiseen elämään ovat olleet ennennäkemättömiä. Vuosiraporttia kirjoitettaessa tammikuuhun 2023 mennessä virustartunnan on maailmanlaajuisesti saanut yli 674 miljoonaa ihmistä ja sen aiheuttamiin oireisiin on menehtynyt noin 6.7 miljoonaa ihmistä. Pandemia on laajentunut planetaariseksi ilmiöksi, joka on osoittautunut mekanismeiltaan monimutkaiseksi hallita, koska globaali keskinäisriippuvuus on kasvanut dramaattisesti viimeisten 30 vuoden aikana.

Lapin yliopiston Panda-tutkimusryhmä aloitti toimintansa maaliskuussa 2020. Alusta lähtien tutkimustyön fokuksessa ovat olleet pandemian vaikutukset sosiaalityöhön, sen asiakkaisiin, ammattilaisiin ja organisaatioihin. Tutkimusaineistojen keruu käynnistettiin keväällä 2020 heti sen jälkeen, kun valtioneuvoston oli julistanut poikkeusolot Tästä johtuen hankkeessa saatiin kerättyä kansainvälisestikin tarkastellen hyvin ainutlaatuista aineistoa. Tutkimusaineistojen keruuta ja erityisesti analyysien aloittamista hidastivat hankkeen tutkijoiden silloiset opetustehtävät, jotka olivat vuoden 2020 aikana heidän päätyötään. Joulukuussa 2020 hanke sai valtionrahoituksen vuosiksi 2021–22 ja käytännössä kokopäiväinen tutkimustyö käynnistyi helmi-kuun 2021 alusta lähtien. Hankerahoituksella hankkeessa ovat työskennelleet seuraavat henkilöt:

- Prof. Timo Harrikari, hankkeen johtaja ja vastuuhenkilö, 1.1.2021–31.4.2022
- YTT, dos. Marjo Romakkaniemi, yliopistotutkija, 1.2.2021–31.12.2022
- YTT Sanna Saraniemi, 1.2.2021–31.12.2023
- YTM Vera Fiorentino, nuorempi tutkija, 1.2.–31.8.2021, 1.8–31.12.2022
- YTK Tuomas Leppiaho, tutkimusapulainen, 3.11.2021–31.12.2022
- Tradenomi Arja Petäjäsuu, suunnittelija, 1.1.2021–
- Prof. Sanna Hautala, hankkeen vastuuhenkilö, 1.4.2022–31.12.2022
- YTT Mari Kivistö, asiantuntija, 1.–31.8.2022

Lisäksi

- Prof. Timo Harrikari, professori, tuntityösopimus 1.9.–31.12.2022
- YTM Terhi Rintamäki, asiantuntija, ostopalvelut, marras-joulukuu 2022

1.2 Hankkeen tutkimustehtävät

PANDA-hankkeen tavoitteena on kuvata ja selittää sosiaalihuollon organisaatioiden, sosiaalityön ammattilaisten ja sosiaalityön asiakkaiden toimintaa ja toiminnassa tapahtuneita muutoksia koronaviruspandemian aikana ja sen jälkeen. Tavoitteena on ollut tuottaa tutkimustuloksia,

joilla voidaan 1) lieventää viruspandemian vaikutuksia sosiaalityön asiakkaiden elämään, 2) vähentää sosiaalialan ammattilaisten työkuormitusta, edistää heidän hyvinvointiaan ja lisätä heidän ammatillista ”iskukykyisyyttään” sekä 3) parantaa sosiaalihuollon organisaatioiden adaptiivista, sosiaalisesti kestävä ja ylläpitävää toimintaa pandemian aikana ja sen jälkeen. Tavoitteisiin nojaten tutkimushankkeessa asetettiin neljä tutkimustehtävää (vastedes RQ):

1. Mitä muutoksia ja haasteita erilaiset sosiaalityön erityistä tukea tarvitsevat asiakasryhmät kohtaavat pandemiaolosuhteissa ja sen jälkeen? (RQ1)
2. Millaisia henkilökohtaisia tuntemuksia ja tunteita ja ajatuksia sosiaalityön ammattilaiset kohtaavat pandemian olosuhteissa ja sen jälkeen? (RQ2)
3. Miten ammatillinen sosiaalityö muuttuu ja millaisia haasteita se kohtaa pandemian aikana ja sen jälkeen? Millaisia ratkaisuja sosiaalityössä ja sosiaalihuollon organisaatioissa kehitetään ja innovoidaan haasteisiin vastaamiseksi? (RQ3)
4. Miten sosiaalityö asemoituu julkisessa keskustelussa ja miten se huomioidaan toimijana pandemiaa hallinnoivissa toimenpitekokonaisuuksissa? (RQ4)

1.3 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimushankkeessa on kerätty vuosina 2020–22 seuraavat tutkimusaineistot:

1. *Sosiaalialan ammattilaisten päiväkirjat* (WP & RQ 1–4). Hanke esitti maaliskuun 2020 puolivälissä sosiaalityön ammattilaisille pyynnön kirjoittaa päiväkirjaa pandemia-aikaisista ajatuksistaan, tuntemuksistaan ja käsityksistään sosiaalihuollon, sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön asiakkaiden pandemia-aikana kohtaamista haasteista ja niihin kehitellyistä ratkaisuista. Päiväkirjaa kirjoitettiin toukokuun 2020 loppuun, jolloin päiväkirjoja saatiin 33 kpl. Päiväkirja-aineiston laajuus on noin 90 000 sanaa ja sitä on analysoitu swot-analyysillä, laadullisella sisällönanalyysillä ja diskurssianalyysillä. Aineistosta on kirjoitettu useita analyyseja.
2. *Sosiaalialan ammattilaisille osoitetut kyselyt* (2020: n=409, 2021: n=437, 2022: n=429 WP & RQ 2–4). Hanke on toteuttanut vuosina 2020, 2021 2022 yhteistyössä sosiaalialan ammattijärjestö Talentian kanssa pandemiaa käsittelevän kyselytutkimuksen, jolla kartoitettiin pandemian sosiaalialalle tuomia tilanteita, haasteita ja siellä kehitettyjä uudenlaisia työtapoja. Lomake sisältää neljä osiota, jotka käsittelevät a) asiakkaille tarjottavan tuen, b) työtapojen ja -olosuhteiden, c) henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja d) sosiaalityön aseman muutoksia pandemia-aikana. Aineistoja on analysoitu tilastollisesti keskilukujen vertailusta monimuuttujamenetelmiin. Aineistoista on julkaistu sosiaalityön reunaehtojen muu-
tosta laajasti kuvaava tutkimusraportti joulukuussa 2021 sekä keskusteltu Talentian edustajien kanssa mahdollisista tarkemmista temaattisista tutkimustarpeista. Vuoden 2022 aineiston jakaumat on annettu tiedoksi Talentiaan syksyllä 2022 ja aineisto odottaa jatkokehittämistä.

3. Pandemiaa käsittelevä sanomalehti uutisointi (WP & RQ4). Tutkimushankkeessa on kerätty systemaattinen aineisto Helsingin Sanomien kaikista korona-aiheisista kirjoituksista ajalta 1.1.–30.6.2020. Aineistosta on tekeillä yksi artikkelikäsitelmä.
4. *Sosiaalityön ammattilaisten korona-aiheet keskustelut sosiaalisessa mediassa* (WP & RQ 2–4). Aineistot on kerätty rakenteellisen sosiaalityön opinnäytetyönä. Tarkoitus oli, että tätä aineistoa hyödynnettäisiin sosiaalityön opetuksessa ja opiskelijoiden opinnäytetöissä. Aineistoa ei ole toistaiseksi hyödynnetty, koska muut aineistot ja niiden hyödyntäminen ovat olleet siihen nähden tutkimustehtävien näkökulmasta katsoen ensisijaisia.
5. *Sosiaalityön ammattilaisten haastattelut* (WP & RQ 1–3). Hanke toteutti keväällä 2021 sosiaalityön ammattilaisten haastattelut. Haastattelujen tarkoituksena on ollut syventää päiväkirjojen tarjoamaa kuvaa sosiaalityön haasteista ja kehitetyistä ratkaisuista. Haastateltavat (n=17) on rekrytoitu päiväkirjan kirjoittajista. Haastattelujen koodaus ja analyysi on aloitettu joulukuussa 2021. Aineisto antaa mahdollisuuksia moniin kysymyksenasetteluihin (ks. luku 2.4.3.).
6. *Sosiaalityön asiakkaiden haastattelut* (WP & RQ 1–3). Vuoden 2021 keväällä aineistonkeruuta laajennettiin sosiaalityön asiakaskuntaan. Tarkoitus on saada heidän oma äänensä kuuluviin kokemuksista, joita pandemia on tuonut tullessaan. Aineistonkeruussa on lähestytty kolmea sosiaalityön kolmannen sektorin, joiden piiristä haastateltavat (N=15) on rekrytoitu. Haastattelut analysoidaan laadullisin menetelmin. Haastattelujen koodaus ja analyysi on aloitettu marraskuussa 2021 (ks. luku 2.4.4 ja 2.4.5.).

1.4 Arvio tutkimushankkeen toteutumisesta

Tutkimushanke on käynnistynyt ja se on edennyt suunnitellusti. Kaikki tutkimussuunnitelmassa kerättäviksi luvatut aineistot saatiin kerättyä ja niitä on analysoitu kotimaisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä artikkeleissa. Panda-hanke on koordinoinut ja toimittanut kahden sosiaalityötä pandemiaolosuhteissa käsittelevän kokoelmateoksen toimitustyötä, joista toinen on kotimainen ja toinen kansainvälinen. Kotimaisen teoksen kustantaa SoPhi (julkaisu 16.2.23) ja kansainvälinen teoksen Routledge (julkaisu 28.4.23). Niin ikään hankkeessa tehty kaksi laajempaa tutkimusraporttia; joista toinen on kansainvälinen ja toinen kansallinen, molemmat raportit ovat lajissaan ensimmäisiä pandemia-ajan muutoksia sosiaaalialalla kokonaisvaltaisesti käsitteleviä tutkimuksia. Lisäksi hankkeessa on vuosien 2020–22 aikana laadittu useita käsikirjoituksia, joista osa on jo julkaistu tai hyväksytty julkaistavaksi vertaisarvioituissa tieteellisissä aikakauslehdissä tai kokoomateoksessa (7 kpl) ja osa on niissä vielä arvioitavana (5 kpl). Vuonna 2021 kerätyistä aineistoista ja niiden analyyseistä käynnistettiin useita käsikirjoitustöitä (8 kpl). Tiiviitä tutkimuskatsauksia on tehty yhteensä 6 pandemian alkuaikoihin sijoittuen.

Vuosien 2020–2021 aikana hanke organisoi kansainvälisen COVID-19 Social Work Research Forum -verkoston tapaamisia, jotka se käynnisti huhtikuussa 2020. Verkostoon on kuulunut 48 tutkijaa kaikilta mantereilta Etelä-Amerikkaa lukuun ottamatta. Tapaamisten tarkoitus on ollut

keskusteleminen pandemian vaikutuksista sosiaalityöhön eri maissa ja tutkimusyhteistyön edistäminen. Vuonna 2021 tapaamisia järjestettiin seitsemän kertaa. Vuonna 2022 tapaamisista luovuttiin, lähinnä siksi, ettei laajemmalle foorumille ollut enää tarvetta ja toiseksi siksi, että yhteistyön muodot muuttuivat.

Hanke on osallistunut ja ollut organisoimassa toimintaa myös monilla muilla tieteellisillä ja ammatillisilla foorumeilla, jotka hankkeen julkaisujen ohella listataan seuraavassa luvussa. Hankkeen tuloksia on myös viety sosiaalityön perusopetuksen opintojaksoille esiteltäviksi.

Marraskuussa 2022 Panda-hanke järjesti hankkeen päätössymposiumin. Tilaisuuteen saatiin keynoteiksi hankkeen kansainvälisiä yhteistyökumppaneita. Symposiumissa puhuivat Prof. Vesna Leskosek (Ljubjanan yliopisto, Slovenia), Dr. Paula McFadden (Ulsterin yliopisto, UK), Prof. Malathi Adusumalli, (Delhin yliopisto, Intia) ja Prof. Joseph Mooney (University College Dublin, Irlanti). Hankkeen slovenialaisen yhteistyöyliopiston tutkija Miroslav Budimir (Ljublanan yliopisto) vieraili hankkeen vieraana Rovaniemellä syyskuussa 2021.

Tutkimushanke on pysynyt hyvin budjetissaan niin henkilöstökustannusten kuin palvelujen ostojen ja matkakustannusten osalta. Vera Fiorentino siirtyi 1.9. tutkijakoulutuspaikalle ja yliopiston rahoitukselle. Tuomas Leppiaho palkattiin 1.11., jolloin palkkakustannuksia jää säästöön jonkin verran. Koronapandemian asettamien reunaehtojen vuoksi erityisesti matkakustannuksia on säästynyt. Mm. matkoja ulkomaisiin konferensseihin ei ole voinut toteuttaa.

2. Hankkeen tuotokset

Hankkeessa on vuonna 2021 kirjoitettu seuraavat eri julkaisuvaiheissaan olevat tieteelliset analyytit, joita tämän luvun alaluvuissa esitellään tarkemmin:

- Julkaistut ja julkaistavaksi hyväksytyt vertaisarvioidut artikkelit 7 kpl
- Vertaisarvioitavana olevat artikkelikäsittekirjoitukset: 5 kpl
- Toimitetut teokset (sisältäen yhteensä 37 erillislukua) 2 kpl
- Laajemmat julkaisuraportit 2 kpl
- Tekeillä olevat artikkelikäsittekirjoitukset: 8 kpl
- Tutkimuskatsaukset 6 kpl

2.1 Julkaistut ja julkaistuksi hyväksytyt artikkelit

2.1.1 Sosiaalityöntekijöiden kevään 2020 koronakokemukset SWOT-analyysin valossa

Julkaisu: Harrikari, Timo, Romakkaniemi, Marjo, Tiitinen, Laura & Ovaskainen, Sanna (2021) Pandemic and Social Work: Exploring Finnish Social Workers' Experiences through a

SWOT Analysis. *British Journal of Social Work* 51, 1644–1662, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab052>

Artikkeli käsittelee suomalaisten etulinjan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia COVID-19-pandemian ensimmäisestä aallosta keväällä 2020. Artikkelissa esitetään kaksi tutkimustehtävää. Ensinnäkin kysytään "millaisia haasteita sosiaalityön ammattilaiset kohtasivat" jokapäiväisessä, "glokaalissa" pandemiaympäristössään ja toiseksi, millaisia ratkaisuja he kehittivät vastaamaan näihin haasteisiin.

Aineisto koostuu 33 henkilökohtaisesta päiväkirjasta, joita sosiaalialan ammattilaiset ovat laatineet maaliskuun puolivälistä toukokuun 2020 loppuun. Päiväkirjat analysoitiin temaattisella sisältöanalyysillä ja tulokset sijoitettiin SWOT-analyysin viitekehykseen (sosiaalityön vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat). analyysi.

Tulokset viittaavat siihen, että pandemia haastoi sosiaalityötä kaikilla tasoilla kasvokkain tapahtuvasta vuorovaikutuksesta globaaleihin suhteisiin. Pandemia ei paljastanut vain sosiaalityön olemassa olevien ongelmien määrää, vaan loi myös uudenlaisia haasteita. Tämä vaati sosiaalityöntekijöiltä äärimmäistä joustavuutta ja sosiaalialan instituutioiden uudenlaista mukautuvaa hallintoa.

2.1.2 Sosiaalityöntekijöiden positioiden muutokset ja ammatillisen pääoman mobilisoiminen pandemiaolosuhteissa

Julkaisu: Romakkaniemi, Marjo, Harrikari, Timo, Saraniemi, Sanna, Fiorentino, Vera & Tiitinen, Laura (2021) 'Bonding, bridging and linking the last resort tailboard': Shifts in social workers' professional positions and mobilising adaptive capital during the coronavirus pandemic, *Nordic Social Work Research* <http://dx.doi.org/10.1080/2156857X.2021.1992489>

Artikkeli käsittelee sosiaalityötä COVID-19-pandemian alkuvaiheessa poikkeustilan julistamisen jälkeen. Artikkelissa oltiin kiinnostuneita siitä, millä tavoin pandemia ja poikkeusolot muuttivat sosiaalityön tekemistä ja sen reunaehjoja sekä asemoitumista osana julkisia palveluita. Lähtökohtanamme oli näkemys siitä, että muutokset sosiaalityöntekijöiden positioissa edellyttävät uudenlaista tietoa ja kompetensseja toimittaessa uudenlaisessa poikkeuksellisessa kontekstissa.

Tarkastelimme analyysissa poikkeusolojen sosiaalityötä sosiaalisen positioinnin ja ammatillisen pääoman viitekehyksissä. Artikkelissa esitettiin kaksi tutkimuskysymystä: 1) "millaisia muutoksia sosiaalityöntekijöiden ammatillisissa positiossa tapahtui pandemiaolosuhteissa?" ja 2) "millaista ammatillista pääomaa ja tilanteeseen sopeutumista edellyttäviä resursseja tarvittiin pandemiatilanteessa?". Aineistona hyödynnettiin päiväkirjoja (33 kpl), jotka kerättiin maaliskuun puolivälistä toukokuun loppuun vuonna 2020 välisenä aikana. Aineisto tavoittaa monipuolisesti niitä kokemuksia ja seurauksia, joita poikkeusolot merkitsivät sekä sosiaalityön asiakkaille, että työntekijöiden toimintamahdollisuuksille. Aineisto tuo näkyväksi myös sen,

miten sosiaalityöntekijät hahmottivat omaa asiantuntijuuttaan poikkeusoloissa sekä itseään asiantuntijana asiantuntijoiden joukossa sekä laajemmin yhteiskunnassa. Analyysi näin ollen sisältää suhteet niin asiakkaisiin, palveluihin kuin laajemmin yhteiskuntaan. Aineiston analysoitiin narratiivisella positiointianalyysillä.

Tulokset osoittavat, että poikkeusolot samanaikaisesti sekä toivat näkyväksi olemassa olevan asiantuntijuuden merkitykset ja positiot että niiden muutokset. Muutokset positioissa olivat osin pieniä, mutta useat pienet samanaikaiset muutokset edellyttivät merkittävää adaptiivista hallintaa. Sosiaalityöntekijät hyödynsivät ammatillista pääomaansa, joka muotoutuu ammatillisesta tietoperustasta, yhteisestä ammatillisesta arvoperustasta, vastavuoroisista sosiaalisista suhteista sekä erilaisista resursseista sosiaalisen hyvinvoinnin tuottamiseen.

Analyysi teki kouriintuntuvan näkyväksi sen, kuinka sosiaalityöntekijät toimivat etulinjan työntekijöitä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ja kriisejä kohdanneiden ihmisten tilanteissa. Asiakastyössä korostui pandemiavaikutusten tilannekohtainen luonne. Sosiaaliin verkostoihin, vapaa-aikaan, koulunkäyntiin ja työhön liittyvät rajoitukset vaikuttivat joidenkin asiakkaiden tilanteisiin merkittävästi. Huolet ja riskit lisääntyivät. Sosiaalityössä korostuivat aiempaa vahvemmin kriisityö ja psykososiaalinen työ. Vaikeita tilanteita ratkaistiin ammatilliseen tieto- ja arvoperustaan nojautuen.

Sosiaalityössä osana palvelujärjestelmää korostui sen viimesijainen luonne. Sosiaalityössä ratkottiin niitä asiakastilanteita, joita monien palveluiden sulkeutuminen tai niihin pääsyn rajoittaminen eri tavoin tuottivat. Asianajotehtävä, koordinointi ja silloittavan pääoman luominen palvelujärjestelmässä esiintyvät sosiaalityöntekijäprofession vahvuuksina.

Sosiaalityön asema yhteiskunnassa ei puolestaan näyttäytynyt erityisen vahvalta vaan sosiaalityöntekijät arvioivat sen jäävän julkisuudessa terveydenhuollon ja elinkeinoelämän äänen jalkoihin. Kuitenkin myös rakenteellista työtä tehtiin ja jotkut sosiaalityöntekijät pyrkivät vaikuttamaan myös poliittiseen päätöksentekoon niin kunta- kuin kansallisellakin tasolla.

Tulokset osoittavat yleisesti sosiaalityöntekijöiden omaavan monipuolisesti adaptiivista kapasiteettia: resilienssiä, joustavuutta ja ammatillista pääomaa. Sosiaalityöntekijöiden holistista näkökulmaa sekä verkostoja ja kykyä toimia niissä tarvitaan poikkeusoloissa.

2.1.3 Digivälitteisesti toteutettu sosiaalityö ensimmäisessä aallossa

Julkaisu: Fiorentino, Vera, Romakkaniemi, Marjo, Harrikari, Timo, Saraniemi, Sanna & Tiitinen, Laura (2022) Towards digitally mediated social work – the impact of the COVID-19 pandemic on encountering clients in social work. *Qualitative Social Work*, <https://doi.org/10.1177/14733250221075603>.

Artikkeli käsittelee sosiaalityön toteuttamista digitaalisin keinoin COVID19 –pandemian alkuvaiheessa poikkeustilan julistamisen jälkeen. Koronaviruspandemia toi globaalisti mukanaan

nopeita muutoksia ihmisten jokapäiväiseen elämään ja työhön. Pandemian leviämisen estämiseksi asetetut rajoitukset pitivät Suomessa sisällään laajamittaisen suosituksen sosiaaliseen eristäytymiseen ja kontaktien välttämiseen niin työelämässä, kuin vapaa-ajallakin. Lisäksi etätyöhön siirtymistä suositeltiin kaikissa mahdollisissa tilanteissa. Näiden rajoitustoimien johdosta sosiaalityössä otettiin digiloikka.

Artikkelissa tarkastellaan suomalaisten sosiaalityöntekijöiden kokemuksia digitaalivälitteisesti toteutetun asiakkaiden kanssa tehtävän sosiaalityön lisääntymisestä pandemian ensimmäisen aallon aikana, keväällä 2020. Tutkimuskysymykset ovat 1) miten sosiaalityöntekijät kuvaavat digitaalivälitteistä sosiaalityötä pandemian alkuvaiheessa? 2) Millaisia haasteita ja mahdollisuuksia digitaalisesti toteutetussa asiakastyössä nähdään? 3) Millaisia kokemuksia sosiaalityöntekijät saavat digitaalivälitteisestä sosiaalityöstä? Artikkelin aineistona on käytetty 33 sosiaalityöntekijöiden keväällä 2020 kirjoittamaa päiväkirjaa, joita on analysoitu kvalitatiivisen teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Analyysiä tarkastellaan hyödyntämällä Henri Lefebvren teoriaa tilan kolmisoinnista, jonka avulla tutkitaan sosiaalityöntekijöiden tapaa havaita, käsittää ja elää digitaalivälitteisen sosiaalityön tiloja asiakkaita niissä kohdatessaan ja miten fyysisiä, mentaalisia ja sosiaalisia tilan ulottuvuuksia ilmennetään sosiaalityöntekijöiden representaatioissa digivälitteisestä sosiaalityöstä.

Tulokset osoittavat, että kolme tilan ulottuvuutta 1) digivälitteisen sosiaalityön perusta, 2) digivälitteisen sosiaalityön käsitykset ja 3) eletty digivälitteinen sosiaalityö kietoutuvat tiiviisti toisiinsa ja vaikuttavat kaikki osaltaan sekä toisiinsa, että digitaalivälitteisen sosiaalityön kokonaisuuteen. Tulosten mukaan fyysiset tilan ulottuvuudet, kuten IT infrastruktuuri, sen toimivuus ja käytettävyys, sekä organisaation konteksti luovat perustan sosiaalityöntekijöiden digitaalivälitteisen sosiaalityön käytännöille. Perustalla on ratkaiseva vaikutus sosiaalityöntekijöiden kokemuksille digitaalivälitteisesti toteutetusta työstä. Toisena, digitaalivälitteisen sosiaalityön käsitykset koostuvat kognitiivisista ja emotionaalisista elementeistä ja pitävät sisällään sosiaalityöntekijöiden asenteet, kompetenssit ja ennakkokäsitykset digitaalivälitteiseen työn toteuttamiseen liittyen. Kolmantena, elettyyn digitaalivälitteiseen sosiaalityöhön liittyvät työn sosiaaliset ja relationaaliset näkökulmat, esimerkiksi käyttäjäkokemukset ja asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden väliset kohtaamiset digitaalisissa tiloissa.

2.1.4 Sosiaalityön työyhteisödynamiikan muutokset keväällä 2020

Julkaisu: Saraniemi, Sanna, Harrikari, Timo, Fiorentino, Vera, Romakkaniemi, Marjo & Tiitinen, Laura (2022) Silenced Coffee Rooms – The Changes in Social Capital within Social Workers' Work Communities during the First Wave of the COVID-19 Pandemic. *Challenges*, Special Issue 13 (1): <https://doi.org/10.3390/challe13010008>.

Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia heidän työyhteisöistään ja sosiaalisesta tuesta pandemian ensimmäisen aallon ajalta keväällä 2020. Tutkimuksessa kysyttiin: 1) miten rajoitustoimet vaikuttivat sosiaalityöntekijöiden työyhteisöihin ja työntekijöiden väliseen sosiaaliseen tukeen 2) mitkä tekijät haastoivat ja tukivat työntekijöiden välistä sosiaalista tukea. Artikkelin aineistona käytettiin keväällä 2020 sosiaalityöntekijöiltä kerättyä päiväkirja-

aineistoa (N= 33) ja aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla. Artikkelissa työntekijöiden välistä sosiaalista tukea analysoitiin sosiaalisen pääoman teorioiden kautta, joissa sosiaaliset suhteet ymmärretään työyhteisön resursseina, jotka työyhteisön jäsenillä ovat käytössään. Sosiaalista pääomaa jäseneltiin artikkelissa moniulotteisesti kolmen eri ulottuvuuden eli rakenteellisen, kognitiivisen ja suhdeulottuvuuden avulla, joista jokainen luo hie-
man erilaisen näkökulman työyhteisön sosiaaliseen pääomaan.

Aineiston analyysin tulokset tuovat esille, kuinka työn monipaikkaistuminen, virusinfektion pelko sekä erilaiset suhtautumistavat pandemiaa kohtaan vaikuttivat kollegoiden väliseen vuorovaikutukseen ja lisäsivät työntekijöiden välisiä jännitteitä sekä loivat sosiaalisen etäisyyden tunteita kollegojen välille. Toisaalta sosiaalityöntekijöiden yhteinen arvo- ja tietoperusta, kuten myös kevään 2020 aikana kehittyneet etätyökäytännöt tukivat kollegoiden välistä vuorovaikutusta. Kevään aikana muotoutuneet käytännöt, jotka tukivat etävuorovaikusta kollegojen välillä eivät voineet täysin korvata kasvokkaista vuorovaikutusta ja arkisia kasvokkaisia kohtaamisia, joiden merkitys on olennainen työyhteisön jäsenten välisen sosiaalisen pääoman kehittymiselle ja ylläpitämiselle. Aineiston analyysi tuo esille, miten tärkeää on tukea työyhteisön jäsenten mahdollisuuksia matalan kynnyksen vuorovaikutukseen ja yhteyksien rakentamiseen paitsi kriisien aikana myös tavallisessa arjessa sekä konkreettisten rakenteiden (toimivat etäyhteydet jne.) että esimerkiksi asenteiden (johdon tuki ja kannustus työntekijöiden keskinäiseen vuorovaikutukseen myös etäyhteyksien välityksellä). Erityistä huomiota tulee kiinnittää vasta valmistuneiden sosiaalityöntekijöiden ja uusien työntekijöiden mahdollisuuksiin päästä mukaan työyhteisöön myös etäyhteyksin työskenneltäessä. Aineiston analyysin perusteella sosiaalisen pääoman eri elementit vaikuttavat toinen toisiinsa ja ovat jatkuvassa liikkeessä.

2.1.5 Sosiaalityöntekijöiden asemoituminen pandemia-aikana

Julkaisu: Romakkaniemi Marjo, Harrikari Timo, Hautala Sanna, Saraniemi Sanna, Fiorentino Vera, Leppiaho Tuomas, Tiitinen Laura (2022) Sosiaalityöntekijöiden asemoituminen ja ammatillinen pääoma pandemian alkuvaiheessa. Yhteiskuntapolitiikka 87 (5-6), 539-548.

Analyysimme perustuu aiemmin julkaistuun artikkeliimme (Romakkaniemi ym. 2021). Tarkastelemme sosiaalityössä tapahtuneita muutoksia poikkeusolojen julistamisen jälkeen. Tutkimuksellinen kiinnostuksemme kohdentuu erityisesti sosiaalityöntekijöiden asemoitumiseen poikkeusoloissa, jonka näemme ilmentävän sosiaalityöntekijöiden ammatillista pääomaan. Kysymme, 1) miten sosiaalityöntekijät asemoivat pandemiaolojen alkuvaiheessa keväällä 2020 itseään, asiakkaitaan ja sosiaalityötä osana palvelujärjestelmää, ja 2) millaista ammatillista pääomaa asemoituminen ilmentää.

Tutkimuksemme osoittaa, että sosiaalityöntekijät asemoituivat uudelleen toimintaympäristön muutoksen seurauksena. Poikkeusolot edellyttävät sosiaalityöntekijöiltä sopeutumiskyvykkyyttä: kykyä arvioida tilannetta ja mukauttaa toimintaansa toimintaympäristön muutosten edellyttämällä tavalla. Ammatillisen asemoitumisen muutos edellytti sosiaalityöntekijöiltä oman osaamisensa sekä toteuttamiensa toimintamallien reflektiota. Sosiaalityön yhteneväinen arvopohja, ammatillinen tietoperusta, vastavuoroiset suhteet sekä vakiintunut asema

palvelujärjestelmässä tulivat ilmi sosiaalityöntekijöiden päiväkirjoista. Ne edesauttoivat heidän sopeutumiskyvykkyyttä ja ilmensivät heidän ammatillista pääoma.

Yhteiskunnallisissa poikkeusoloissa sosiaalityöntekijöiden ammatillisessa asemoitumisessa korostui ammatillinen pääoma, jonka sisältöjä jäsensimme sosiaalisen pääoman eri muotojen – sitovan, silloittavan ja linkittävän pääoman – vahvistamisena ja mobilisoina. Sosiaalityön asiantuntijuus kulminoituu pandemian tuottamissa poikkeusoloissa eettis-moraalisena toimijuutena, sosiaalisten oikeuksien puolustajana asiakastyössä, palveluverkostossa ja yhteiskunnallisella tasolla. Tulokset tuovat esille sosiaalityön merkittävää roolia palvelussa, joka on saatavilla poikkeusoloissakin, sosiaalityön moninaisia tehtäviä ja sosiaalityöntekijöiden kykyä mukauttaa toimintaansa nopeasti sopeutumiskyvykkyytensä ja vahvan ammatillisen pääoman avulla.

2.1.6 Sosiaalityön digiloikat Suomessa ja Sloveniassa

Julkaisu: Fiorentino, Vera, Leskošek, Vesna, Romakkaniemi, Marjo, Harrikari, Timo & Saraniemi, Sanna (2023) Development of digital social work in the early phase of COVID-19 pandemic in Slovenia and Finland. Teoksessa: Social Work during COVID-19: Glocal Perspectives and Implications for the Future of Social Work (julkaisu hihtikuu 2023)

Artikkelin tarkoituksena on vertailla digitaalista sosiaalityötä Suomessa ja Sloveniassa COVID19-pandemian alkuvaiheessa, keväällä 2020. Pandemia pakotti sosiaalityöntekijät laajentamaan digitaalisten laitteiden ja palveluiden käyttöä sosiaalityön työvälineinä, mikä toi esiin sosiaalityön digitaalisen toteuttamisen perustavia tarpeita: käyttöä varten tarvittavat laitteet, tiedot, taidot ja asenteet, sekä kaikkien näiden toimivuus ja käytettävyys sosiaalityön kontekstissa. Artikkelissa tarkastelemme tätä käytön laajenemisen muutosvaihetta.

Artikkelin tutkimuskysymyksinä kysymme, 1) miten pandemia on vaikuttanut digitaalisten välineiden käyttöönottoon Sloveniassa ja Suomessa? 2) millaisia haasteita ja mahdollisuuksia sosiaalityöntekijät näkevät digitaalisten välineiden käytöstä palveluiden käyttäjiä kohdatessaan? Vertailun molemmissa maissa on ollut ennakkokäsityksiä sekä digitaalisesti toteutettavan sosiaalityön puolesta, että sitä vastaan.

Tulokset osoittavat, että pandemia vaikutti digitaalisten välineiden käyttöönottoon sekä Suomessa että Sloveniassa ja voidaan todeta, että molemmissa maissa otettiin digiloikka COVID19- pandemian alkaessa. Yhtenä pääasiallisista maiden välisistä eroista näyttäytyy kehityksen vauhti ja muutos kohti digiloikkaa vaikuttaa tapahtuneen Suomessa nopeammin. Tulosten valossa tämän voi arvella johtuvan Suomen toimivasta infrastruktuurista, joka mahdollisti nopeamman digitaalisten laitteiden ja sovellusten käytön laajentamisen sosiaalityössä.

Digitaalisen sosiaalityön toteuttamisen haasteet liittyivät molemmissa maissa IT infrastruktuuriin, kuten laitteiden, välineiden ja sovellusten saatavuuteen ja toimivuuteen. Toisena haasteena esiin nousi digitaalisuuden ja sosiaalityön ytimen yhteensopivuuteen liittyvät debaattit. Poikkeusolot korostivat digitaalisten palvelumuotojen kehittämisen tarvetta, sekä tarvetta

sosiaalityön ja sen tekijöiden valmiuden ja osaamisen parantamiseen suhteessa digitaalisesti toteutettuun sosiaalityöhön.

2.1.7 Sosiaalityö ja sosiaalinen kiihtyvyys pandemia-aikana

Julkaisu: Romakkaniemi, Marjo, Harrikari, Timo, Fiorentino, Vera & Saraniemi, Sanna (2023) Sosiaalialan työ ja kiihtyvyys – sosiaalialan työn rytminmuutokset COVID-19 pandemian seurauksena. Teoksessa: Raitakari, Suvi, Harrikari, Timo, Kivipelto, Minna & Heikkala, Marja (2023, toim.) Sosiaalityö kriiseissä, katastrofeissa ja poikkeusoloissa. Sosiaalityön vuosikirja 2023. Jyväskylä: Sophi (julkaisu helmikuu 2023)

Artikkeli on hyväksytty julkaistavaksi seuraavassa Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirjassa, joka julkaistaan vuonna 2023. Ensimmäinen käsikirjoitusversio on valmis ja lähdessä vertaisarvioitavaksi.

Artikkelissa tutkitaan COVID-19-pandemian sosiaalityölle tuottamia muutoksia, haasteita ja riskejä. Aiempien tutkimustemme pohjalta tiedämme, että pandemia on haastanut sosiaalityön johtamisjärjestelmän, totutut toimintamallit ja työntekijöiden suhteen työnsä tekemiseen. Eri-tyisesti se haastoi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten elämää, ihmisten keskinäisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen, mutta myös palvelujärjestelmän toimintaa. Artikkelissa tarkastellaan tuottamaa työelämän rytmien muutosta sosiaalialan työssä sosiaalisen kiihtyvyyden (*social acceleration*) teorian avulla, joka ilmenee työelämässä työn intensiteetin kasvuna, työntekijöihin kohdentuvina vaatimuksina sekä työntekijöiden kokemina aikapaineina.

Artikkelissa tarkastellaan COVID-19-pandemian ensimmäisen ja toisen aallon (kevät 2020, syksy 2020) aikaisia sosiaalialan työssä tapahtuneita muutoksia. Kysymme: 1) Miten sosiaalialan ammattilaiset arvioivat työelämän rytmien (sosiaalinen kiihtyvyys) muuttuneen pandemia-aikana? ja 2) millaiset tekijät ovat yhteydessä sosiaalialan ammattilaisten arvioihin sosiaalisesta kiihtyvyydestä ja sen muutoksesta?

Artikkeli perustuu aikavälillä 1.–23.6.2021 Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian kanssa yhteistyössä kerättyyn kyselyaineistoon. Kyselylomake sisälsi viisi teemaattista osiota ja 38 kysymystä. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajan a) organisaatiosta ja toiminta-alueesta, työnkuvasta ja työyhteisöstä, asiakkaille tarjottavista palveluista, työpaineesta, turvallisuudesta sekä työ- ja yksityiselämän tasapainosta ja sosiaalialaa yleisesti koskevista näkemyksistä. Kyselyyn sisällytettiin kysymyksiä, joiden nojalla haluttiin tietoa vastaajien sosiaalista kiihtyvyyttä koskevista näkemyksistä.

Saamamme tulokset vahvistavat jo aiempia tutkimustuloksia työn intensifikaatiosta ja sen sidoksesta työn kuormittavuuteen. Työn intensifikaatio oli yhteydessä työuupumuksen kokemuksiin, työmäärän kasvuun, ajallisiin vaatimuksiin, työtahtiin, “multitaskaukseen” ja teknologisten innovaatioiden aiheuttamaan kiihtyvyyteen. Sosiaalialan työntekijöiden työhön

liittyvän suunnittelun ja päätöksenteon voidaan katsoa intensifioituneen, sillä työntekijät kuvasivat asiakkaiden elämäntilanteiden vaikeutuneen, asiakastapausten priorisoinnin lisääntyneen sekä monien tehtävien samanaikaisen hoitamisen lisääntyneen. Kiihtyvyyttä on koettu laajasti koko sosiaalialalla, mutta erityisesti työn kiihtyvyys on koskettanut ikäihmisten palveluissa työskenteleviä. Työn lisäksi kiihtyvyyttä on koettu myös arkielämässä, etenkin nuorempien ammattilaisten joukossa.

Digitalisoitumisen on aiempien tutkimusten mukaan todettu lisäävän työn intensifioitumista. Pandemia-tilanteessa näyttää aineistomme perusteella käyvän kuitenkin niin, että digitaalisten välineiden käytön vakiintuminen helpottaa työtä. Välineiden käytöstä kertyy kokemusta ja ymmärrys sen käyttömahdollisuuksista lisääntyy. Aineistomme osoittaa, että kokemukset digitaalisten välineiden toimivuudesta ovat kiihtyvyyttä vaimentava tekijä.

Tutkimuksemme mukaan asiakastyön muutokset, koettu työkuormitus ja viruspelko näyttäytyvät kiihtyvyydelle altistavina tekijöinä, kun taas arvio johtamisesta, etätöiden toimivuus, digitaalisaation toimivuus, työyhteisön tuki ja virukselta suojautuminen näyttäytyvät kiihtyvyydeltä suojaavina tekijöinä. Aineisto osoittaa, että mitä enemmän asiakastilanteiden nähtiin heikentyneen ja työkuormituksen sekä viruspelon lisääntyneen, sitä enemmän työn koettiin kiihtyneen. Suojaavia tekijöitä olivat kokemukset hyvästä johtamisesta, digitaalisten sovellusten toimivuus, viruksilta suojautuminen ja erityisesti työyhteisön tuki.

2.2 Toimitetut teokset ja laajemmat tutkimusraportit

2.2.1 COVID-19 ja sosiaalityö: Kansainvälinen 17 maan vertaileva raportti vuoden 2020 heinäkuulta

Julkaisu: Dominelli Lena, Harrikari Timo, Mooney Joseph, Leskosek Vesna and Kennedy Tsunoda Erin (2020 toim.) COVID-19 and Social Work: A Collection of Country Reports, heinäkuu 2020, saatavilla osoitteesta <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2020/07/IASSW-COVID-19-and-Social-Work-Country-Reports-Final-1.pdf>.

2.2.2 Ammattilaisten näkemykset sosiaalialan työn muutoksesta pandemia-aikana

Julkaisu: Harrikari, Timo, Romakkaniemi, Marjo, Fiorentino, Vera, Saraniemi, Sanna, Tiitinen, Laura & Leppiaho, Tuomas (2021) *Sosiaaliala ja koronaviruspandemia. Sosiaalialan ammattilaisille vuosina 2021 ja 2020 suunnattujen kyselyjen tuloksia*. Julkaisuja 46. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske. 58 s., <https://ekollega.fi/posken-julkaisusarja>.

Tutkimuksessa tarkastellaan keväällä 2020 alkaneen globaalin koronaviruspandemian vaikutuksia sosiaalialan ammatilliseen työhön Suomessa. Raportin tarkoitus on tarjota kokonaisvaltainen yleisnäkymä siihen, millaisia muutoksia sosiaalialan ammattilaiset ovat kohdanneet

työssään siinä tilanteessa, jossa globaali pandemia ja siihen kohdistetut vastatoimet ovat lävis-täneet niin organisaatioiden, tiimien, työntekijöiden kuin asiakkaidenkin arjen. Monet muut ammattialat ja niiden edustamat ammattijärjestöt ovat julkisuudessa esittäneet huolensa työn vaikeutumisesta pandemia-aikana ja haasteiden lisääntymisestä asiakaskuntansa keskuudessa. Tämän tutkimuksen tehtävä on osaltaan lisätä näitä kysymyksiä koskevaa tietoa sosiaalialalta. Tutkimuksessa esitetään viisi tutkimustehtävää:

- Miten sosiaalialan ammattilaiset arvioivat työnkuvansa ja työn toteuttamisen tapojen muuttuneen pandemia-aikana?
- Miten ammattilaiset arvioivat asiakkaiden elämäntilanteiden ja heille palvelujen tarjoa-minen muuttuneen?
- Miten ammattilaiset arvioivat pandemia-ajan vaikuttaneen työnsä kuormittavuuteen, työturvallisuuteen sekä työ- ja yksityiselämän tasapainoon?
- Miten ammattilaiset arvioivat oman alansa yhteiskunnallista asemaa ja arvostusta pan-demia-aikana?
- Millaiset ammattilaisten vastaaja-, organisaatio- ja aluekohtaiset tekijät ovat yhteydessä heidän esittämiinsä arvioihin?

Tutkimus on luonteeltaan kyselytutkimus ja sen aineistona ovat vuosina 2020 (n=409) ja 2021 (n=439) sosiaalialan ammattijärjestö Talentian jäsenille sähköpostilinkkinä lähetetyt kyselyt. Vastauksia saatiin kahtena vuonna yhteensä 848 vastausta (vastausprosentti <4 %). Vastaajien sukupuoli-, ikä- ja koulutusrakenne noudattelevat pääosin perusjoukon eli Talentian jäsenkun-nan rakennetta. Raportissa esitellään ensisijaisesti 2021 kyselyn tuloksia ja vuoden 2020 kyse-lyn tuloksia esitellään vain sikäli kuin se tarjoaa vertailumahdollisuuksia pandemia-aikaisten trendien arviointiin. Analyysistä nousee kuusi päätulosta:

1) Työn sisällöt ja työn toteuttaminen. Sosiaalialan työn sisällöt ovat pandemiasta huolimatta pysyttäytyneet verrattain samoina, mutta työn sisältöjen toteuttamisen tavat ovat muuttuneet nopeasti. Sosiaalialalla on pandemia-aikana toteutettu laajamittainen digiloikka. Ammattilais-ten näkemykset joustavasta etätyön mahdollisuudesta ja etätyön toteuttamisen teknisistä reu-naehdoista ovat kesällä 2021 positiivisia, joskin jännitteisiä. Vuodessa monet digitalisaatioon ja etätyöhön liittyvät ongelmat olivat korjaantuneet ja käytännöt parantuneet, mutta pääosa am-mattilaisista kokee tarvitsevansa siihen edelleen merkittävää tukea.

2) Kollegiaalinen tuki ja johtaminen. Suurin osa sosiaalialan ammattilaisista on kokenut saa-vansa pandemia-aikana kollegiaalista tukea lähityöyhteisöltään ja tuntee yhteenkuuluvuutta ammattiyhteisöönsä. Ammattilaisten keskinäinen epävirallinen organisoituminen on ollut vä-häistä ja työyhteisöissä on virittynyt monenlaisia ristiriitoja. Sosiaalialan lähityöyhteisöjä ja organisaatioita on johdettu pandemia-aikana pääosin hyvin. Työntekijöille tarjottuja ohjeistuk-sia pidetään pääosin riittävänä, mutta aikaa tutustua niihin on ollut liian vähän.

3) Asiakkaiden elämäntilanne. Ammattilaisten näkemysten mukaan palveluiden muutoksilla ja pandemia-ajalla yleisesti on ollut laajamittainen ja intensiivinen vaikutus sosiaalialan

asiakkaiden elämäntilanteisiin. Asiakkaiden ongelmat ovat kasautuneet ja asiakkaita on pudonnut palvelujen piiristä. Pandemia-aika on vaikeuttanut merkittävästi asiakkaiden ongelmien ratkaisemista, mutta harvemmin on syntynyt henkeä vaarantavia tilanteita. Julkisuudessa esitetyt arvelut asiakkaiden vähentyneestä halukkuudesta ottaa vastaan tarjottuja palveluja tai väite asiakkaiden saapumattomuudesta sovittuihin tapaamisiin eivät analyysistä tukea.

4) Palvelut, niiden jatkuvuus ja asiakastyön toteuttaminen. Sosiaalialan ammattilaisten tarjoamat palvelut ovat kokonaisuutena arvioiden jatkuneet koko pandemia-ajan. Palvelusektorien välillä esiintyy jonkin verran eroja tarjottujen palvelujen jatkuvuudessa ja katkoksissa. Asiakastyön toteuttaminen on vaikeutunut, mikä on johtunut merkittävältä osin siitä, että yhteistyökumppanit ovat vähentäneet tai sulkeneet palvelujaan. Asiakkuudet ovat lisääntyneet kaikilla sosiaalialan palvelusektoreilla.

5) Työkuormitus, työturvallisuus sekä työn ja yksityiselämän tasapaino. Sosiaalialan ammattilaisten työkuormitus on lisääntynyt pandemia-aikana merkittävästi. Vuoden 2021 arviot työkuormituksesta ovat selvästi edellisvuotta synkempiä ja erityisesti merkittävää työkuormituksen kasvua kokeneet ovat lisääntyneet kaikilla sosiaalialan palvelusektoreilla. Ammattilaisten kokemana turvattomuus on lisääntynyt pandemia-aikana ja edelleen arviot virustartuntoihin liittyvästä työturvallisuudesta ovat vuonna 2021 säännönmukaisesti heikommalla kuin edellisvuonna. Ammatillaiset ovat pelänneet saavansa virustartunnan, mutta suurin huoli on ollut asiakkaan tai työkaverin tietämättään tartuttaminen. Myös työn ja yksityiselämän tasapaino on pandemia-aikana siirtynyt työelämän suuntaan: työpaine on lisääntynyt ja yli puolet vastaajista kertoi, ettei työaika riitä työtehtävien suorittamiseen. Etätyömahdollisuus on helpottanut erityisesti yksinhuoltajien ja muiden lapsiperheellisten työ- ja yksityiselämän välistä jännitettä. Nuorimmat ja yksinasuvat ammatillaiset ovat olleet olleet niin työkuormituksen, viruspelon kuin virukselta suojautumisen suhteen heikoimmassa asemassa.

6) Sosiaalialan, ammattilaisten ja asiakkaiden asema ja arvostus. Ammattilaisten mukaan pandemia-aika on laajamittaisesti heikentänyt sosiaalihuollon asiakkaiden tilannetta. Näkemykset ovat synkistyneet pandemian alkuvaiheen jälkeen ja edelleen tultaessa kesään 2021. Pandemia-aika on myös heikentänyt sosiaalialan ammattilaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Sosiaalialan ammatillaiset arvostavat työtään, mutta kokevat, että sen yhteiskunnallinen arvostus suhteessa sen kantamaan, usein näkymättömään kuormaan nähden hyvin heikkoa. Sosiaalialan ammattilaisten mukaan sosiaaliala ei näy eikä kuulu julkisuudessa, eikä sen ammattilaisten osaamista ole hyödynnetty pandemia-ajan ongelmia ratkaistaessa.

Yhteenvetona tutkimusraportti esittää, että sosiaaliala on pandemia-aikana pysyttäytynyt perustehtävässään. Asiakkaiden tilanteet ovat vaikeutuneet ja ammattilaisten työkuormitus kasvanut merkittävästi. Sopeutuminen uuteen tilanteeseen on ollut sosiaalialan organisaatioissa enemmän kuin haastavaa, mutta työtä on pyritty tekemään asiakkaan parhaan näkökulmasta ja tinkimättä työn eettisistä periaatteista. Pandemia-aika on osoittanut, että sosiaalialan ammatillaiset ja sosiaalipalvelut ovat pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan näkymätön, hiljainen ja viimesijainen perälauta, joka ansaitsee arvostuksensa. Palveluiden resursoinnista ja toimivuudesta on syytä pitää huolta niin kriisiaikoina kuin yhteiskuntien nousukausina.

2.2.3 Kansainvälinen toimitettu tieteellinen teos sosiaalityöstä glokaaleissa pandemia kehityksessä

Julkaisu: Harrikari, Timo, Mooney Joseph, Adusumalli, Malathi, McFadden, Paula & Leppiaho, Tuomas (2023, toim.) *Social Work during COVID-19: Glocal Perspectives and Implications for the Future of Social Work*. Routledge: London & New York. (Julkaisutilaisuus, Milano, huhtikuu 2023)

Toimitetussa teoksessa tarkastellaan pandemian sosiaalityölle aiheuttamia haasteita ympäri maailmaa. Teoksesta on solmittu julkaisusopimus tiedekustantaja Routledgen kanssa, jossa teoksen käsikirjoitus on sovittu jätettäväksi lokakuussa 2022. Toimittajia ovat prof. Harrikari lisäksi prof. Joseph Mooney (University College of Dublin, Ireland), prof. Malathi Adusumalli (University of Delhi, India), Dr. Paula McFadden (Ulster University, Northern Ireland, UK), & YTK Tuomas Leppiaho (Lapin yliopisto). Toimituskunta on kokoontunut vuonna 2021 viisi kertaa, ja vuonna 2022 seitsemän kertaa. Teokseen sisältyy johdannon ja loppuluvun lisäksi 15 kansainvälistä kontribuutiota:

1. Introduction. Author: Timo Harrikari (Finland)
2. Social workers' response to Covid-19 in Slovenia: From politics and policy to practice. Authors: Tadeja Kodele, Vesna Leskošek, Tamara Rape Žiberna and Nina Mešl (Slovenia)
3. Exposing Vulnerabilities of the Neoliberal Welfare State - Lessons from Frontline Social Workers in Pandemic Times. Authors: Marcin Boryczko (Poland), Daniela Gaba (Romania) and Melinda Madew (Germany)
4. Forced digital leap – development of digital social work in the early phase of Covid-19 pandemic in Slovenia and Finland. Authors: Vera Fiorentino (Finland), Vesna Leskošek (Slovenia), Sanna Saraniemi (Finland) Marjo Romakkaniemi (Finland), Timo Harrikari
5. The Impact of COVID-19 on Social workers' wellbeing. Authors: Paula McFadden, Ruth Neill & Jill Manthorpe (Northern Ireland, UK)
6. Social work during triple lockdown: restatement of discourses in social workers stories in Estonia? Authors: Kersti Kriisk, Reeli Sirotkina and Airi Mitendorf (Estonia)
7. Medical social workers' context of practice during Covid-19 in Iran. Author: Sareh Abri (Iran)
8. Experiences of Social Service Officers working at Safe Home during Covid-19 in Bangladesh. Authors: Priyanka Bhattacharjee and Tulshi Kumar Das (Bangladesh)
9. Social work during crises: good practices and bottlenecks according to social workers in Flanders, Belgium. Authors: Inge Pasteels & Kim Bastaits (Belgium)
10. Response to COVID-19 in Japanese Nursing Homes and Subjective Perceptions of Work-Related Difficulty in Social Workers. Authors: Junko Wake and Mie Ohwa (Japan)

11. Teams Interrupted: Finding connection and meaning in child and family social work teams during the Covid-19 pandemic Authors: Laura L. Cook and Sara Carder (England, UK)
12. And I say, “yes” because I want to help’: Social worker’s reflections on practice in Ireland during COVID 19. Authors: Joseph Mooney (Ireland), Declan Coogan (Ireland), Caroline McGregor (Ireland) and Olive Lyons (Canada)
13. Social work and lost clients in the COVID-19-pandemic: Experiences from three different civil society organizations. Authors: Kristofer Hansson and Charlotte Petersson (Sweden)
14. Transformative Disruption? – Reflections on the COVID-19 pandemic and future possibilities for care in social work. Authors: A. M. Jorgensen, M. Engen and M. A. Nissen (Denmark).
15. A Shift in Social interaction Patterns in Social Work During the COVID-19 Pandemic. Authors: Līga Rasnača, Mareks Niklass and Endija Rezgale-Straidoma (Latvia).
16. Covid-19 as a gamechanger for the digitalisation of social work. Authors: Anna-Karin Bergman, Lupita Svensson and Sanna Melling (Sweden).
17. Conclusion: social work through pandemic

2.2.4 Sosiaalityön vuosikirja 2023

Julkaisu: Raitakari, Suvi, Harrikari, Timo, Kivipelto, Minna & Heikkala, Marja (2023, toim.) Sosiaalityö kriiseissä, katastrofeissa ja poikkeusoloissa. Sosiaalityön vuosikirja 2023. Jyväskylä: Sophi (julkaistaan helmikuu 2023 Sosiaalityön tutkimuksen päivillä)

Toimitetussa teoksessa tarkastellaan sosiaalityötä kriiseissä, katastrofeissa ja poikkeusoloissa. Teos on sosiaalityön vuosikirja 2023 ja sen kustantavat Sosiaalityön tutkimuksen seura ja SoPhi. Teos julkaistaan sosiaalityön tutkimuksen päivillä 2023. Toimitustyöstä vastaavat prof. Harrikarin lisäksi Suvi Raitakari (TAU), Minna Kivipelto (THL) ja Marja Heikkala (TAU). Teokseen sisältyvät 12 empiiristä lukua kirjoittajineen ovat seuraavat:

1. Mikko Ilmoniemi: Hätä ja kriisi yhteiskunnan marginaaleissa.
2. Tyyne Ylinen, Vera Ylinen, Satu Ylinen. & Laura Kalliomaa-Puha: Itsemääräämisoikeuden ja suojelun välinen jännite gerontologisessa sosiaalityössä koronapandemian aikana.
3. Kirsi Juhila, Jenni Mäki, Johanna Ranta & Mikko Ilmoniemi: Paikastaan siirretyt: Kotipaikan menettäminen ja uuteen kiinnittyminen gentrifikaatioprosessissa.
4. Vera Fiorentino, Timo Harrikari, Sanna Saraniemi & Marjo Romakkaniemi: Sosiaalialan työ ja kiihtyvyys – Sosiaalialan työn rytminmuutokset COVID-19-pandemian seurauksena.
5. Saija I. & Minna Kivipelto: Aikuissosiaalityön asiakkaiden etuus- ja palvelutarpeen tyydyttymistä tukevat ja vaikeuttavat tekijät COVID19-epidemian aikana.
6. Piia af Ursin, Anne-Mari Jaakola, Jarkko Rasinkangas & Oona Ylönen: Harjoittelijana poikkeusoloissa – Sosiaalityön opiskelijoiden kokemukset käytännön kentältä
7. Suvi Raitakari, Henna Takala & Marja Heikkala: Asunnottomuutta kokeneet aikuiset ja heidän parissaan tehtävä työ COVID-19 tutkimuksen kohteena

8. Marja Heikkala, Iida K. & Katja S. Yhteisöllistä osallisuustyötä asunnottomuuden ja päihderiippuvuuden arjessa
9. Tuija Karsimus, Arja Ruisniemi & Katja Kuusisto: Covid-19-pandemian vaikutukset laitospäihdekuntoutukseen: sosiaalinen etäisyys kuntoutujien ja työntekijöiden kokemana
10. Tiina Häkkinen & Tanja Tauro: Sosiaalityön ammattilaisten kokemuksellinen näkökulma vuoden 2015 pakolaiskriisin aikana ilman huoltajaa alaikäisinä saapuneiden palveluihin
11. Ulla Salovaara: Lastensuojelun asiakkuus kriisinä: Rikos- ja päihdetaustaisten äitien kokemuksia lastensuojelun asiakkuudesta
12. Eveliina Heino & Hanna Kara & Maija Jäppinen: Vieraskielisten lapsiperheiden vanhempien kuvaukset kuormittavista tekijöistä sekä selviytymiskeinoista COVID-19 pandemian aiheuttamien poikkeusolojen aikana.

2.3 Tutkimuskatsaukset

Harrikari, Timo (2020) Pandemian vaikutukset väestön hyvinvointiin (Impact of Coronavirus pandemic to the Welfare of Finnish Population). In Antti Pelkonen (ed.) COVID-19 tutkimuskatsaus/Research review 6/2020 Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 11–15.

Harrikari, Timo (2020) Pandemian vaikutukset väestön hyvinvointiin (Impact of Coronavirus pandemic to the Welfare of Finnish Population). In Antti Pelkonen (ed.) COVID-19 tutkimuskatsaus/Research review 5/2020 Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 11–15.

Harrikari, Timo (2020) Pandemian vaikutukset väestön hyvinvointiin (Impact of Coronavirus pandemic to the Welfare of Finnish Population). In Antti Pelkonen (ed.) COVID-19 tutkimuskatsaus/Research review 4/2020 Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 11–15.

Harrikari, Timo (2020) Pandemian vaikutukset väestön hyvinvointiin (Impact of Coronavirus pandemic to the Welfare of Finnish Population). In Antti Pelkonen (ed.) COVID-19 tutkimuskatsaus/Research review 3/2020 Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 11–15.

Harrikari, Timo (2020) Pandemian vaikutukset väestön hyvinvointiin (Impact of Coronavirus pandemic to the Welfare of Finnish Population) In Antti Pelkonen (ed.) COVID-19 tutkimuskatsaus/Research review 2/2020 Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 11–15.

Harrikari, Timo (2020) Pandemian muut terveysvaikutukset (Impact of Coronavirus pandemic to Health of Finnish Population). In Antti Pelkonen (ed.) COVID-19 tutkimuskatsaus/Research review 1/2020 Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 11–15.

2.4 Arvioitavana olevat käsikirjoitukset

2.4.1 Kotikoulun organisoiminen sosiaalityön asiakasperheissä pandemia-aikana

Julkaisu: Tiitinen, Laura, Harrikari, Timo, Saraniemi, Sanna, Romakkaniemi & Fiorentino, Vera (2022) Home School at the Edge of Chaos During the Lockdown: Social Workers' Perspectives. *Child and Youth Services Review* (arvioinnissa, toinen kierros)

Kotiopetus korvasi luokkaopetuksen COVID19-pandemian leviämisen estämiseksi keväällä 2020. Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityöntekijän näkökulmasta, miten kotikoulu järjestettiin sosiaalityön asiakasperheissä ja millaisia resursseja siihen tarvittiin ja mobilisoitiin kotiopetuksen monimutkaisuuden hallitsemiseksi COVID19-pandemian ensimmäisen aallon aikana. Kotikoulun itseorganisoitumisen ja resurssien mobilisoinnin käsitteellisinä viitekehyksinä toimivat kompleksisuusteoria ja sosiaalisen pääoman teoria. Empiirinen analyysi perustuu digitaaliin päiväkirjoihin, joita kirjoitti 33 suomalaista sosiaalityöntekijää. Aineisto analysoitiin teemaattisella laadullisella sisältöanalyysillä.

Tulokset osoittavat, että kotiopetuksen onnistuneeseen itseorganisoitumiseen tarvitaan yhdistelmä sosiaalisia (sosiaalinen ympäristö ja kommunikaatio), inhimillisiä (kulttuurisia, psykologisia ja pedagogisia) ja fyysisiä (teknologisia, spatiaalisia ja biologisia) pääomia. Olemassa olevat perheiden pääomat eivät voi ennustaa onnistuneen kotiopetuksen syntymistä, eivätkä ne voi toimia resurssina yksittäin, koska itseorganisoituminen vaatii vuorovaikutusta kaikkien olennaisten ulottuvuuksien välillä. Tulokset tarjoavat sosiaalityön ammattilaisille syvempää ymmärrystä koulunkäynnistä tilanteesta, jossa he järjestävät moniulotteista tukea lapsille ja heidän perheilleen.

2.4.2 Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi pandemia-aikana

Julkaisu: Saraniemi, Sanna, Harrikari, Timo, Fiorentino, Vera, Romakkaniemi, Marjo & Tiitinen Laura (2022) 'I have built an office for myself in the sauna'—Challenges and solutions for the well-being of social workers during the first wave of the COVID-19 pandemic. *International Social Work* (arvioinnissa, toinen kierros)

Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia heidän (työ)hyvinvoinnistaan ja siinä tapahtuneista muutoksista keväällä 2020 pandemian ensimmäisen aallon aikana kerätyn päiväkirja-aineiston (N= 33) kautta. Artikkelissa analysoidaan: 1) miten sosiaalityöntekijät kuvaavat päivittäistä arkeaan ja 2) mitkä tekijät vaikuttivat sosiaalityöntekijöiden mukaan heidän hyvinvointiinsa keväällä 2020. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen laadullisen sisälönanalyysin avulla ja aineistosta on analyysin perusteella muodostettu neljä teemaa, joiden kautta sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia ja siinä poikkeusolojen aikana tapahtuneita muutoksia artikkelissa kuvataan. Käsitteellisenä viitekehyksenä artikkelissa toimii *liminaalitilan* käsite, jonka avulla kuvataan pandemian ja rajoitustoimien tuottamaa tilannetta, jossa vanhat käytännöt ja arki ovat kyseenalaistuneet, mutta jossa tietoa rajoitustoimien kestosta ja uudesta normaalista ei vielä ole.

Aineiston analyysi tuo esille, miten ensimmäinen pandemiakevät haastoi monilla tavoin sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia sekä työ- että yksityiselämän osalta, kun elämän eri osa-alueita oli mukautettava ja muokattava äkillisen kriisin ja pandemian hillitsemiseksi asetettujen rajoitustoimien myötä. Nopea etätyöhön siirtyminen, virusinfektion ja viruksen levittämisen pelko sekä fyysisten kontaktien voimakas rajoittaminen heijastuivat sosiaalityöntekijöiden päivittäiseen arkeen monin eri tavoin ja työhyvinvointia olikin pandemiakeväänä vaikeaa erotella

muusta hyvinvoinnista erilliseksi osa-alueekseen. Rajoitustoimet haastoivat sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia aineiston analyysin perusteella monin eri tavoin, kun esimerkiksi työn ja yksityiselämän välinen rajanveto vaikeutui, arjen rytmit ja rutiinit rikkoutuivat ja viruksen pelko vaikutti negatiivisesti työntekijöiden väliseen vuorovaikutukseen, mikä tuotti haasteita etenkin vasta aloittaneille työntekijöille muun muassa työyhteisöön integroitumisen suhteen. Toisaalta keväinen liminaalitila tarjosi myös mahdollisuuden tarkastella kriittisesti aiempia työkäytäntöjä ja niiden vaikutuksia työntekijöiden hyvinvointiin. Etätyöskentelyn nähtiin vaikuttavan myös positiivisesti hyvinvointiin, kun kotona työskenneltäessä oli mahdollista esimerkiksi rytmittää päiväntähtäilyä itselle sopivilla tavoilla ja keskittyä työtehtäviin. Aineiston analyysin perusteella tärkeää onkin tukea työntekijöiden autonomiaa työntekopaikkojen ja työn aikatauluttamisen suhteen.

2.4.3 Sosiaalityön rytminmuutokset pandemia-aikana

Julkaisu: Harrikari, Timo (2023) Idle time or accelerating wheel? Exploring Temporal Continuums and Ruptures in Social Work During the First Wave of the COVID-19 Pandemic Spring 2020 (Journal of Social Work, arvioinnissa, ensimmäinen kierros)

Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityön aikaa ja sen rytmien muutoksia tilanteessa, jossa globaali pandemia ja sen ennakoimattomat rytmit pysäyttivät yhteiskunnalliset instituutiot keväällä 2020. Analyysissä hyödynnetään sosiaalisen ajan käsitettä, joka ymmärretään sosiaalisia instituutioita ja sen toimijoita yhdessä pitävänä ja niiden toimintaa rytmittävänä tekijänä. Moninaiset sosiaalityön arjen toiminnot ja niiden tavanomaiset rytmit (yksilöllinen, perhekohtainen, työryhmittäinen, organisatorinen) joutuivat pandemiakeväänä 2020 sopeutumaan pandemian globaaleihin, kansallisiin ja alueellisiin rytmeihin. Tutkimusaineistona käytetään sosiaalityöntekijöiden päiväkirjoja keväältä 2020, joita analysoidaan laadullisella sisällönanalyysillä.

2.4.4 Suhdeperustainen sosiaalityö

Julkaisu: Romakkaniemi, Marjo, Kivistö, Mari, Harrikari, Timo, Fiorentino, Vera, Leppiaho, Tuomas & Hautala, Sanna (2023) Emerging opportunity for relationship-based social work? Finnish social workers' reflections on utilising digital environments in client relationships at two phases of the COVID-19 crisis. European Journal of Social Work (arvioinnissa, toinen kierros)

Sosiaalityön fokus on sosiaalisissa suhteissa, joihin COVID-19-pandemia vaikutti merkittävästi. Artikkelissa tutkitaan suomalaisten sosiaalityöntekijöiden kokemuksia digitaalisten toimintaympäristöjen hyödyntämisestä asiakassuhteissa pandemian aikana suhdeperustaisen sosiaalityön näkökulmasta. Kaksiosainen aineisto muodostaa jatkumon: suomalaisten sosiaalityöntekijöiden maaliskuun puolivälistä toukokuun loppuun vuonna 2020 pitämät päiväkirjat ja päiväkirjaa pitäneiden 17 sosiaalityöntekijän haastattelut, jotka toteutettiin huhti-toukokuun aikana vuonna 2021. Molemmat aineistot analysoitiin hyödyntäen temaattista sisällönanalyysia, jonka avulla paikannettiin kolme teemaa: asiakassuhteiden vaarantuminen, asiakassuhteiden

uudelleen rakentuminen ja uusien mahdollisuuksien ilmaantuminen suhdeperustaisessa sosiaalityössä. Tulokset osoittavat, että COVID-19-pandemian aikana ilmeni merkittäviä haasteita, mutta myös uusia mahdollisuuksia sekä aikaan ja paikkaan sidoksissa olevaa muutosta suhdeperustaiseen sosiaalityöhön liittyen. Artikkelissa esitetään orastavana mahdollisuutena hybridi-suhdeperustainen sosiaalityö.

2.4.5 Kokemuksia pandemian merkityksestä huumeiden ongelmakäytön haavoittamassa elämäntilanteessa

Julkaisu: Sanna Hautala, Marjo Romakkaniemi, Timo Harrikari & Sanna Saraniemi: Kokemuksia pandemian merkityksestä huumeiden ongelmakäytön haavoittamassa elämäntilanteessa. Teoksessa: Sanna Hautala & Lindh, Jari & Kostamo-Pääkkö, Kaisa: Kenen hätä on oikeutettua? Sosiaalityö ja eriarvoisuus. Vastapainossa arvioitavana

Huumeiden ongelmakäytöstä irtautuminen ei tapahdu hetkessä eikä helposti, muttei myöskään ole mahdotonta. Ongelmakäytön myötä elämä on usein sekaisin eikä elämän perusasiat ole kunnossa: usein elämää leimaa velkaantuminen, ulosottovelat, toisinaan asunnottomuus ja psykososiaaliset sekä fyysiset ongelmat. Elämän perusedellytysten uudelleen rakentaminen edellyttää usein uudenlaista läheisistä ja palveluista koostuvaa irtautumista tukevan systeemin luomista. (Esim. Hautala & Kaarakka 2018.) Äkilliset yhteiskunnalliset poikkeustilat ja kriisit, kuten pandemia, voivat olla kohtalokkaita ihmisille, jotka ovat pitkään eläneet yhteiskunnan marginaaleissa ja jo lähtökohtaisesti heidän elämänsä perusrakenteet ovat vasta rakentumassa ja tällaisena hauraita ja haavoittuvia. Artikkelimme paikantuu tällaisissa haavoittuvissa elämäntilanteissa elävien huumeiden ongelmakäytöstä irtautumaan pyrkivien ihmisten kokemuksiin.

Olemme haastatelleet 12 huumeita ongelmallisesti käyttänyttä henkilöä kysyäksimme heiltä, mitä Covid-19-pandemia on merkinnyt heidän elämässään. Analyysissämme kiinnitämme huomiomme heidän yksilölliseen arkiseen ja yhteiskunnalliseen pärjäämiseen, heidän mahdollisuuksiinsa kokea arvokkuutta ja autonomiaa sekä käyttää yhteiskunnallisia palveluja pandemia tilanteessa. Aiemmat pandemiaa ja huumeiden käyttöä koskevat tutkimukset osoittavat huumeiden käyttöön liittyvien ongelmien vaikeutuneen ja samanaikaisesti palveluiden käytön usein vähentyneen käyttäjien keskuudessa (Cousijn ym. 2021; DeJong ym. 2020; Leonhardt ym. 2022; Marsden ym. 2022). Tarkastelemme tässä artikkelissa, millaisia merkityksiä pandemialla sekä vuoroin tiukentuville ja vuoroin höllentyville rajoitustoimilla on ollut huumeita ongelmallisesti käyttäneiden ihmisten elämään ja millaisia ilmiä se sai heidän arjessaan, toipumisessaan sekä turvaverkostoissaan.

2.5 Tekeillä olevat käsikirjoitukset

2.5.1 Kuntoutumisen sommitelmat

Asiakkaiden haastatteluaineistosta (n=13) on valmisteilla artikkeli, jossa tarkastellaan kuntoutumisen prosesseja ja niiden jatkuvuutta pandemiatilanteessa. Haastateltavat ovat henkilöitä, joilla on kokemusta päihde- ja/tai mielenterveysongelmista. Monet julkiset palvelut sekä kolmannen sektorin palvelut rajoittivat toimintaansa tai keskeyttivät sen kokonaan. Rajoitukset tarkoittivat muutoksia ihmisten arjen rakenteisiin ja rytmiikkaan, sosiaalisiin verkostoihin sekä tuen tarpeiden ja niiden saamisen väliseen suhteeseen. Tämä tarkoitti kuntoutumisen prosessien näkökulmasta muutosta tarvittavissa tukipalveluissa asettaen samalla haasteita kuntoutumisen prosessien etenemiselle tai edes ylläpitämiselle.

Kuntoutumista tarkastellaan artikkelissa sommitelman käsitteen avulla, joka tavoittaa ilmiön monikerroksisuuden ja kompleksisuuden. Kuntoutumista ei tällöin tulkita lineaarisesti etenevänä prosessina, vaan sommitelman käsitteen kautta korostuu ilmiön moninaisuus, muuttuvuus ja kontekstuaalisuus. Kuntoutumisen nähdään yksilöllisten prosessien, suhteiden ja kuntoutumisen kontekstin yhteen kytkeytyvänä sommitelmana. Sommitelma korostaa kuntoutumisen aikasidonnaisuutta ja relationaalisuutta. Kiinnostuksen kohteena artikkelissa on se, miten sommitelman elementit pysyvät koossa ja mitkä tekijät sommitelmia murentavat.

2.5.2 Liminaalitila

Artikkelissa tarkastellaan sosiaalialan työntekijöiden poikkeusolosuhteissa nousseita kokemuksia haastatteluaineistoa hyödyntäen. Artikkelissa keskitytään liminaalitilan käsitteen kautta tarkasteltuna erityisesti heidän suhdettaan kotiin ja työn toteuttamisen tapoihin. Aineistosta nousee alustavina nostoina etenkin työn ja kodin välisten rajapintojen murtumista, mikä on puolestaan ollut omiaan aiheuttamaan sekaannusta ja kuormittuneisuuden tunteita työntekijöille. Liminaalitilan kautta tarkastelemme, millaisia keinoja hyödyntäen sosiaalityöntekijät pyrkivät – onnistuneesti tai vähemmän onnistuneesti – rajaamaan ja neuvottelemaan työn ja vapaa-ajan, työpaikan ja kodin välisiä rajapintoja, jotka etätyö rikkoi ja määritteli uudelleen. Artikkelimme keskiössä on myös käytännölliset implikaatiot työelämälle, ja kuinka vastaavissa tulevaisuuden kriiseissä työntekijöiden adaptiivista kapasiteettia voitaisiin tukea paremmin organisaatioiden johdon toimesta.

2.5.4 Helsingin Sanomien pandemia-aikainen pääkirjoitusuutisointi sosiaalityöstä

Ammatillisen sosiaalityön keskeinen eettinen sitoumus on yhteiskunnan haavoittavimmassa asemassa olevien ihmisarvon ja -oikeuksien ylläpitäminen ja edistäminen. Yhteiskunnalliset kriisit pistävät niiden preferenssit testiin ja paljastavat usein yhteiskunnan kyvyn vastata heikoimmassa asemassa olevista; sen, mitä yhteiskunnan vallankäyttäjät ja päätöksentekijät poliittisissa ratkaisuissa lopulta ovat valmiita priorisoimaan, ketkä ovat heitä, joihin hätä

tunnistetaan ja tunnustetaan yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Analysoimme artikkelissamme sitä, miten sosiaalityön kohteena olevista ilmiöistä kirjoitettiin pandemia-aikaisessa pääkirjoitusuutisoinnissa Helsingin Sanomissa. Kysymme, keihin lehdessä esitetty huoli kohdistui, millaisia totuuskäsityksissä huolikirjoittelussa esiintyi ja millaisia hallinnan tekniikoita niissä esitettiin sovellettaviksi. Aineistona on 19 Helsingin Sanomien pääkirjoitustekstiä vuosilta 2020–22, joissa käsitellään sosiaalityön kysymyksiä koronaviruspandemian kehityksessä. Artikkelikäsitteilyä ovat työstäneet Sanna Hautala, Terhi Rintamäki, Jari Lindh ja Tuomas Leppiaho.

2.5.5 Kuormittavuus

Aineistona on vuonna 2022 yhdessä Talentian kanssa toteutettu kysely. Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin yhtä avovastausta, jossa kysyttiin kokemuksia työn kuormittavuuden voimistumisesta pandemiakontekstissa. Työntekijöiden kokemukset kiinnittyvät kevääseen 2022, jolloin pandemia-aikaa alueellisesti vaihtelevine tartuntamäärineen ja rajoitustoimineen on takana jo miltei kaksi vuotta. Analyysimenetelmänä sovelletaan fenomenografiaa, jonka tarkoitus on tavoittaa kokemusten moninaisuus.

2.5.6 Digitaalinen muutos sosiaalityön organisaatioissa koronaviruspandemian aikana

Artikkelissa tarkastellaan sitä, millaisia edistäviä tai haittaavia mekanismeja sosiaalityöntekijät havaitsivat organisaatioissaan koronaviruspandemian ensimmäisen vuoden aikana etätyöhön siirtymiseen ja digitaalisten sosiaalityön käytäntöjen käyttöön ottamiseen liittyen. Aineistona käytetään sosiaalityöntekijöiden haastatteluaineistoa keväältä 2021. Analyysi tarkentuu siihen, millaista tukea sosiaalityöntekijät saivat tai kaipasivat organisaatioltaan pandemian alkuvaiheessa, kun sosiaalista eristäytymistä ja ihmisten välisten kasvokkaisten tapaamisten välttämistä suositeltiin laajasti. Toisaalta sosiaalityöntekijöiden haastatteluaineistosta analysoidaan myös mekanismeja, jotka haittasivat etätyösiirtymää ja vaikeuttivat palveluiden toteuttamista digitaalisissa muodoissa.

2.5.7 Positiiviset muutokset ja toimivat käytännöt pandemian ensimmäiseltä vuodelta

Artikkelissa tutkitaan keväällä 2021 kerätyn sosiaalityöntekijöiden (n=17) haastatteluaineiston valossa sosiaalityön käytännössä syntyneitä hyviä ratkaisuja ja koronaviruspandemian aikana opittuja seikkoja. Artikkelissa halutaan tarkastella sitä, mitä pandemiasta opittiin ja miten oppeja voitaisiin huomioida, jos sosiaalityö tulevaisuudessa kohtaisi samankaltaisia yhteiskunnallisia kriisitilanteita. Lisäksi tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä siitä, onko pandemian aikaisessa sosiaalityössä kehittynyt hyviä työkäytäntöjä, palvelumuotoja tai muita asioita, joiden haluttaisiin pysyvän käytössä myös pandemian aikaisten poikkeusolojen jälkeen.

2.6 Hankkeen aineistoista valmisteilla olevat pro gradu -tutkielmat

Tekeillä olevat:

- Anna Jokela, sosiaalityö, LaY
- Ruusa Vierikko, sosiaalityö, LaY

Valmistuneet pro gradu -tutkielmat:

- Minttu Majuri, sosiaalityö, LaY, 2022
- Minna Niskakoski, sosiaalityö, LaY 2022
- Heli Väyrynen, sosiaalityö, LaY 2023

2.7 Muu

2.7.1. Ammatilliset lehtiartikkelit

Talentia (2021) Sosiaalityön vahvuus koetellaan kriiseissä. <https://www.talentia-lehti.fi/sosiaalityon-vahvuus-koetellaan-kriiseissa/>

Ovaskainen, Sanna, Tiitinen, Laura, Harrikari, Timo & Romakkaniemi, Marjo (2021) Sosiaalityö oli kovilla pandemiakeväänä 2020. *Haaste* 1/2021. <https://rikoksentorjunta.fi/-/haaste-sosiaalityon-kokemukset-pandemiakevaana-2020>

2.7.2. Julkiset esiintymiset ja puheenvuorot

- Viruspandemiat ja sosiaalityön haasteet tiivistyneen modernin aikakaudella, Lastensuojelun keskusliiton Webinaari, 27.5.2020.
- Koronaviruspandemia, sosiaalityö ja sen asiakkaat – haasteita ja ratkaisuja, SOCCA-webinaari 16.9.2020
- Pandemia, hyvinvointi ja sosiaalityö, Huoltaja-säätiön webinaari, 11.12.2020.
- Reflections on the international and Nordic social work practice and research in the pandemic settings. Kansainvälinen webinaari “Social Work and pandemic”, Kansainvälinen sosiaalityön päivä, 16.3.2021.
- ”Tiivistynyt moderni, globaali pandemia ja sosiaalityö”. Sosiaalityön erikoistumiskoulutus 23.4.2021.
- ”Koronan vaikutukset sijaishuoltoon”, THL:n webinaari, 27.8.2021
- ”Miten sosiaalipalvelut ja -etudet ovat selvinneet pandemian aikana?” THL:n webinaari, 20.9.2021
- ”Pandemian sosiaalisten vaikutusten pitkät jäljet”, SOTE-akatemia, 15.10.2021
- Sosiaaliala ja koronaviruspandemia -Webinaari, Poske ja Panda-hanke, 3.12.2021

- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus POSKEN ja Lapin yliopiston sosiaalityön opiaineen työkokous. Koronaviruspandemia ja sosiaalityö - globaalit haasteet ja ratkaisut. Marjo Romakkaniemi. 9.12.2021.
- ”Koronan vaikutukset lapsiin ja nuoriin tutkimuksen valossa”. AVIn ”Mitä pohjoisen lapsille ja nuorille kuuluu?” -webinaari. 14.12.2021.
- Sosiaalityön aamukahvit/SOCOM. Sosiaalityö ja koronaviruspandemia. Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi ja työyhteisöt pandemian 1. aallon aikana. Sanna Saraniemi. 6.4.2022
- Humanitaariset kriisit ja pandemia. YTK NYT! Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan 40 -vuotis juhlaseminaari. Sanna Hautala, Vera Fiorentino ja Marjo Romakkaniemi. 9.12.2022.

2.7.3 Hankkeen kansainvälinen loppuseminaari

- “Social Work During Covid-19: Glocal Perspectives”-symposium ja webinaari, Rovaniemi 24.–25.11.2022 (korosta)

2.7.4 Media

Yle 7.12.2021. Pandemia lisäsi sosiaalialan työntekijöiden työnkuormitusta merkittävästi - professori: he kantavat viimesijaista vastuuta ihmisten elämästä. <https://yle.fi/uutiset/3-12215745>

Fiorentino Vera (2022) What Happens in Social Work during Antisocial Times? Digitally Mediated Social Work: the COVID19 -pandemic and encountering clients. <https://sosdigi.weebly.com/blogi>